

رحمن
رحمن
رحمن

آموزش صوت و لحن

عناصر مشترک تلاوت همه قاریان مشهور

۱- صوت

۲- نغمه

۳- اصول و مبانی تلاوت

۴- شیوه و سبک هر قاری

نحوه‌ی شروع

نحوه‌ی اوج‌گیری

ترتیب آهنگ‌ها

سرعت تلاوت

آشنایی با مفاهیم و اصطلاحات پایه

مفاهیم و اصطلاحات پایه

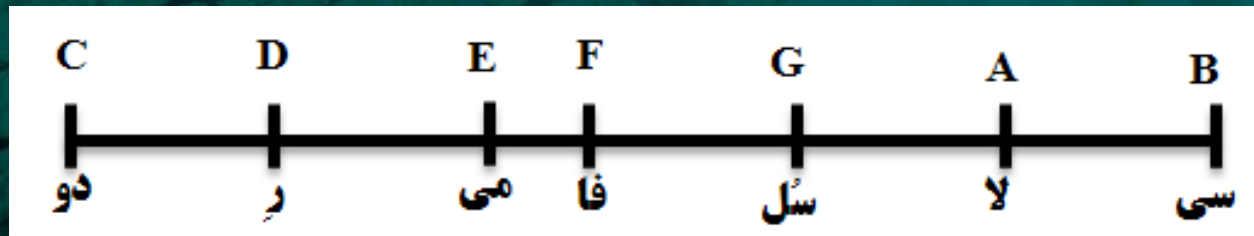
موسیقی: مجموعه ای به هم تنیده از صداهای خوشایند و ناخوشایند که با نظمی خاص شنیده شوند، موسیقی نام دارد.

درجه (نُت): بیشتر موسیقی های رایج فقط از هفت صدای مختلف تشکیل شده و با تکرارهای گوناگونِ همین هفت صدا، انواع موسیقی بوجود آمده است. به هر یک از این صداهای هفتگانه، **درجه** یا **نُت** می گویند.

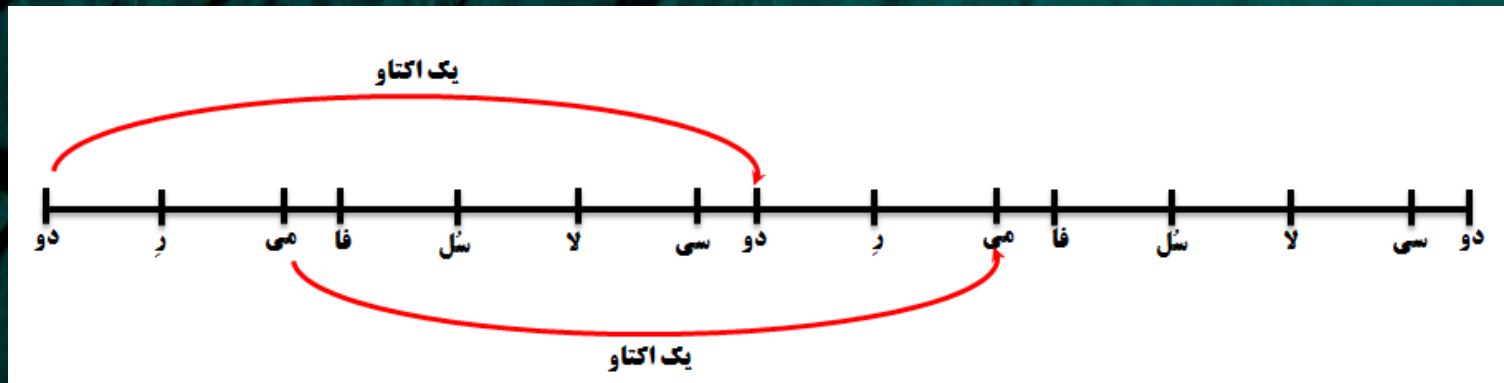
مفاهیم و اصطلاحات پایه

الفبای موسیقی: برای نوشتن موسیقی همانند زبانهای رایج بشری علائم و نمادهای مخصوصی به کار می رود که به آن الفبای موسیقی می گویند.

الفبای موسیقی هفت تاست: **دو - ر - می - فا - سل - لا - سی**

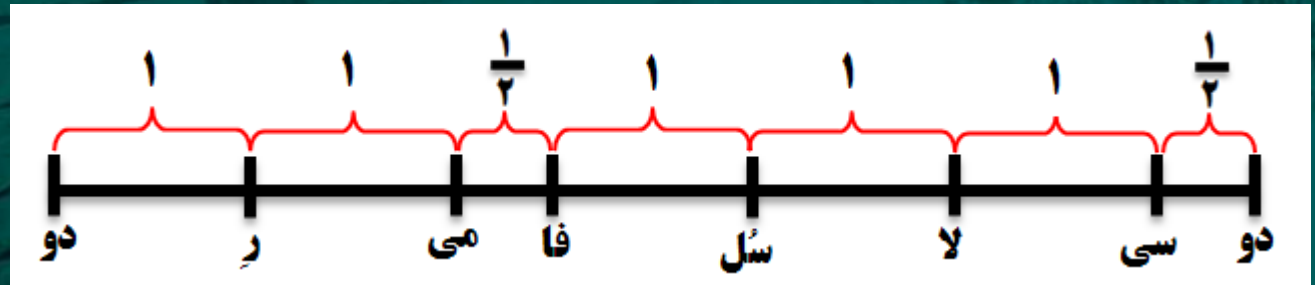

اُکتاو (گام): گستره صوتی شامل **هشت نت** که در آن، نت هشتم تکرار همان نت اول است.

مفاهیم و اصطلاحات پایه

پرده (بُعد): به مقدار فاصله بین دو نت گفته می شود.
نیم پرده: به نصف پرده نیم پرده گویند.

مجموع پرده های موسیقایی شش تاست.
اوج: به درجه هفتم یا **نت سی** گفته می شود.

مفاهیم و اصطلاحات پایه

صوت

آکسان: به معنی تکیه و فشار صوتی روی کلمات و یا هجاهاست.

قفله: شیوه قطع لحن یا آهنگ در قسمت پایانی قفله خوانده میشود.

نغمه: به معنای مقام در موسیقی به کار می رود.

شناخت صوت

تعریف صدا (صوت)

صدا پدیده‌ای است که در اثر ارتعاش یک جسم ایجاد شده و در محیط مناسب انتشار یافته و در محدوده‌ی فرکانسی معینی برای گوش انسان قابل دریافت می‌باشد

صوت

آموزش صوت و لحن

تعریف صدا (صوت)

در این تعریف سه جنبه مهم در یک صدا مورد توجه قرار گرفته است.

جنبه‌ی اوّل : تولید صدا

جنبه‌ی دوّم : انتشار صدا

جنبه‌ی سوّم : دریافت صدا

اگر هر کدام از این سه جنبه وجود نداشته باشد صدائی نیز وجود نخواهد داشت

۱- تولید صدا

❖ باید توجه داشت که صداها همواره بر اثر ارتعاش یک جسم که به آن حرکت ارتعاشی جسم گویند ایجاد می شود.

❖ تا ارتعاش در یک جسم نباشد صدائی نیز وجود نخواهد داشت

۱- تولید صدا

★ هر چند صدا حاصل از يك حرکت ارتعاشی است اما نحوه‌ی حرکت آن در محیط بصورت موج می‌باشد که به آن **حرکت موجی** صدا گویند مانند: انداختن يك سنگ در استخر آب که بشکل امواج دایره‌ای شکل از نقطه اصابت سنگ حرکت می‌کند تا به نقطه‌ی سکون برسد.

همین امواج صوتی وقتی به گوش می‌رسند موجب ارتعاش پرده‌ی گوش گردیده و مجدداً حرکت موجی به حرکت ارتعاشی (ارتعاش پرده گوش) تبدیل شده و در نتیجه صدای مورد نظر برای گوش انسان قابل شنیدن می‌شود

۱- تولید صدا

- ✱ به تعداد ارتعاشات صدا در مدت زمان یک ثانیه **فرکانس** آن صدا گفته می‌شود.
- ✱ واحد سنجش فرکانس یک صدا را **هرتز** گویند که با علامت اختصاری **Hz** معلوم می‌گردد. هنگامی که می‌گوییم فرکانس صدایی 50 Hz می‌باشد یعنی تعداد حرکت‌های نوسانی آن ۵۰ بار در ثانیه است.
- ✱ هر چه تعداد حرکت‌های نوسانی صدا در یک ثانیه بیشتر باشد صدا **زیرتر** و هر چه کمتر باشد صدا **بم‌تر** شنیده خواهد شد.
- ✱ انسانها معمولاً با گوش طبیعی می‌توانند صداهای بین ۲۰ تا ۲۰۰۰۰ هرتز را دریافت کنند.

ویژگی های صوت

ویژگی های اصوات موسیقایی انسانی

صوت

❖ همه اصوات موسیقایی انسانی دارای این پنج ویژگی است:

❖ ۱- ارتفاع

❖ ۲- شدت

❖ ۳- طنین

❖ انعطاف پذیری

❖ تحریر

ارتفاع (مساحت صوت)

۱- ارتفاع

به زیر یا بم بودن صدا ارتفاع صوت میگویند. هر چه فرکانس صدا بیشتر باشد صدا زیر تر و ارتفاع صدا بیشتر است و هر چه هر چه فرکانس صدا کمتر باشد صدا بم تر و ارتفاع صدا کمتر است. بنابراین ارتفاع صدای زنان بیشتر از صدای مردان است.

صوت

ویژگی‌های اصوات موسیقایی انسانی

محدوده‌ی صوتی پائین‌ترین تا بالاترین درجه‌ی صوت در یک شخص را «مساحت صوت» گویند.

مساحت صدا در افراد مختلف متفاوت است. اگر کسی قادر به تولید صدائی در حدود چهار برابر فرکانس پایه‌ی صدای خود باشد در اصطلاح گفته می‌شود که وی دارای دو اُکتاو مساحت صوتی است برای مثال کسی از پایه ۱۰۰ هرتز شروع و تا ۲۰۰ هرتز صدای خود را بالا ببرد دارای یک اُکتاو و اگر تا ۴۰۰ هرتز ادامه دهد دارای دو اُکتاو صدا می‌باشد.

چند نکته در مورد ارتفاع صوت

۱- علتّ زیرو بمی صوت در انسانها تا حدّ زیادی ارثی و ژنتیک بوده و به شکل و اندازه‌ی طناب‌های صوتی بستگی دارد.

۲- در تلاوت قرآن کریم حدّ مشخصی برای کاربرد ارتفاع وجود دارد. مناسب‌ترین مساحت صوت برای یک قاری دو اکتاو است که با استفاده از این گستره‌ی صوتی وی می‌تواند مجموعه‌ی کاملی از نغمات را در تلاوت قرآن اجرا نماید

سَدِّتْ

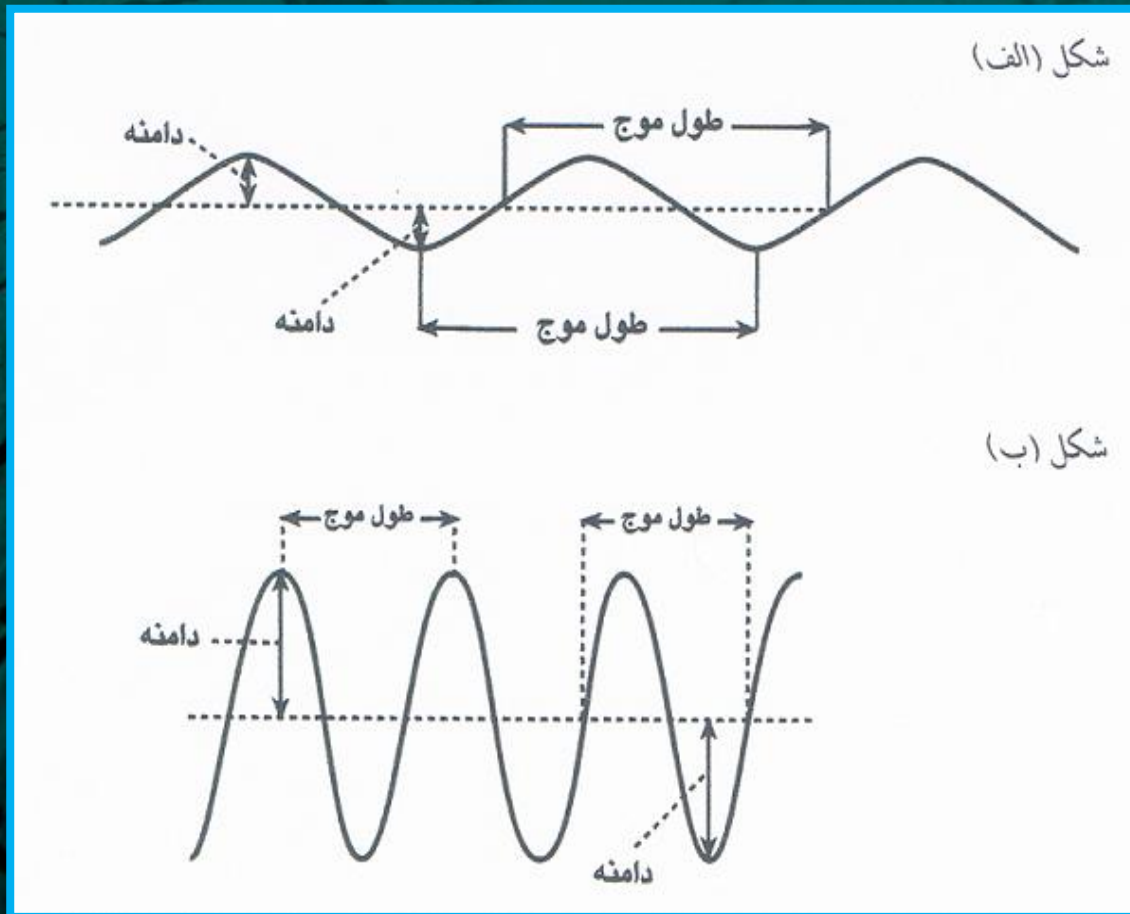

به **حجم** و **ولوم** **شدت صوت** گفته می‌شود. بنا بر این وقتی گفته می‌شود ولوم صدای رادیو یا پخش صوت را کم یا زیاد کنید به این معنا نیست که ارتفاع آن صدا کم یا زیاد میشود بلکه معنای آن این است که شدت یا قوت صدائی که در حال پخش است کاهش یا افزایش می‌یابد.

صوت

۲- شدت

همان طور که گفته شد وقتی جسمی مرتعش می شود حرکتی موجی در محیط انتشار بوجود می آید که دارای سه ویژگی «فرکانس»، «طول موج» و «دامنه» است (شکل زیر):

شدت صدای انسانها با هم متفاوت است. برخی در هنگام تکلم عادی از صدای قویتری برخوردار هستند و برخی از صدای ضعیفتر است.

شدت صدا به عواملی همچون محیط، نژاد و وراثت و تا اندازه‌ی کمی نیز به تمرین و ممارست بستگی دارد. اما از نظر علمی سه عامل مؤثر در شدت یک صدا دخالت دارد:

- ۱- منبع تولید کننده‌ی صوت (حنجره)
- ۲- محیط انتشار صوت (هوا)
- ۳- تشدید کننده‌ها (حفره‌های بینی، حفره دهان، استخوان‌های قفسه‌ی سینه و سر و فضای حنجره)

تنوع شدت صوت در میان قاریان:
اصوات با شدت بالا:
شعشاعی، محمد عمران، شعیشع
اصوات با شدت متوسط:
شحات انور، مصطفی اسماعیل، عبدالباسط

طہن

تعریف طنین چنین است : «مجموعه‌ی خصوصیات ساختاری یک صدا که موجب تمایز و تفاوت آن از دیگر اصوات مشابه هم شدت و هم ارتفاع با آن می‌شود».

به بیان علمی‌تر اگر صدای دو فرد مختلف را در نظر بگیریم که از نظر ارتفاع و شدت یکسان باشند و هر دو با فرکانس ۲۰۰ هرتز و با بُرد ۵۰ متر برابر شروع به صحبت کنند، آنچه باعث می‌شود صدای این دو نفر متفاوت به گوش برسد طنین این دو صداست.

طنین صوت در افراد مختلف با هم متفاوت است. برخی از طنین زیباتری برخوردار هستند بطوریکه حتی در هنگام صحبت عادی، طنین صدای چنین افرادی شنوندگان و اطرافیان را جذب می‌کند. عده‌ای نیز دُرست در نقطه‌ی مقابل قرار دارند بطوریکه ممکن است طنین صدای آنان حتی آزار دهنده هم باشد.

اصوات با طنین زیبا در همه طبقات صوتی: منشاوی، عبدالباسط غلوش
اصوات با طنین زیبا در برخی طبقات صوتی: شحات انور، بسیونی، مصطفی اسماعیل

انعطاف پذیری

۴- انعطاف پذیری (مدّت)

در میان خصوصیات صوت، مهمترین خصیصه برای دنبال کردن فعالیت‌های آوازی بویژه تلاوت قرآن کریم، انعطاف پذیری صدا است. به توانایی یا آمادگی صوتی شخص در سرعت انتقال از نتی به نت دیگر یا از پرده ای به پرده ی دیگر **انعطاف پذیری صدا** گفته می‌شود.

صوت

ویژگی‌های اصوات موسیقایی انسانی

کاربرد انعطاف پذیری

انعطاف صوت در تلاوت قرآن کریم دو کاربرد بسیار مهم دارد.

۱- انتخاب سرعت یا دور تلاوت :

هرچه انعطاف صوتی کمتر باشد دور قرائت را باید کندتر کرد و هرچه انعطاف صوتی بیشتر باشد دور قرائت را باید تندتر کرد

قاریان عزیز نیز باید در انتخاب دور تلاوت خود به این ویژگی صوتی توجه نموده و بر اساس میزان انعطاف پذیری، سرعت تلاوت خود را انتخاب نمایند. برای مثال سرعت تلاوت مرحوم حصّان بسیار بیشتر از محمود علی البنا می باشد.

صوت

ویژگی های اصوات موسیقایی انسانی

۲- انتخاب شیوه لحنی تلاوت :

انتخاب شیوهی لحنی در تلاوت کاملاً به ویژگیهای صوتی قاری بستگی دارد مثلاً کسی که صدای او دارای انعطاف پذیری متوسطی است قادر به اجراء نعمات یا مقاماتی که در آن پرده‌ها به سرعت انتقال می‌یابد نیست. این موضوع بویژه در فرودها یا صعودهایی که در یک نفس اجراء می‌شود بیشتر خود را نشان می‌دهد بنا بر این **انتخاب ردیف‌ها در تلاوت با خصوصیات صوتی قاری بخصوص میزان انعطاف پذیری او ارتباط مستقیم دارد**

ح

تحریر (ترجیع، چهچه) عبارت است از:
رفت و برگشت های صدا روی یک درجه (نت) و درجه
مجاور آن به شکل سریع و مطلوب
اصوات با تحریرهای سریع و متنوع: حسان، منشاوی
اصوات با تحریرهای میانه و متنوع: مصطفی اسماعیل
،شحات انور، عبدالباسط
اصوات با تحریرهای کند و متنوع: بسیونی علی البناء
اصوات با تحریرهای یکنواخت: خلیل الحصری، هاشم هیبه

۵- تحریر

انواع تحریر به سه عامل بسیار مهم بستگی دارند:

الف) نوع حنجره‌ی اشخاص :

افرادی که با سرعت بیشتری می‌توانند تحریرها را اجراء کنند، افرادی با **تحریرهای ریز** می‌گویند، به همان میزان کسانی هم دارای **تحریرهای متوسط** یا **دُرشت** هستند. در میان قاریان مشهور مصری نیز این تفاوت در سرعت اجراء تحریر کاملاً مشهود است. برای نمونه به تحریرهای اُستاد کامل یوسف البهتیمی که از نوع بسیار ریز و سریع است گوش داده و آنرا با تحریرهای اُستاد محمود علی البنا که از نوع تحریرهای دُرشت است مقایسه کنید.